

ки кримінальних правопорушень, вчинених шляхом документального оформлення фінансово-господарських операцій, а також проаналізовано зміст окремих елементів предмета доказування даної категорії кримінальних правопорушень.

Ключові слова: предмет доказування, обставини, що підлягають доказуванню, кримінальні правопорушення, вчинені шляхом документального оформлення фінансово-господарських операцій.

Резюме

Козак Л. С. Особенности предмета доказывания производств по уголовным правонарушениям, совершенных путем документального оформления финансово-хозяйственных операций.

В статье уделено внимание совокупности предусмотренных Уголовным процессуальным кодексом Украины обстоятельств, подлежащих доказыванию, и необходимых для объективного решения и выполнения задач уголовного судопроизводства, с учетом специфики уголовных правонарушений, совершенных путем документального оформления финансово-хозяйственных операций, а также проанализировано содержание отдельных элементов предмета доказывания данной категории уголовных правонарушений.

Ключевые слова: предмет, обстоятельства, доказывание, уголовное правонарушение.

Summary

Kozak L. Features of subject of proof of crimes committed by documenting financial - business transactions.

The article discusses a set of stipulated by the Criminal Procedure Code of Ukraine circumstances to be proved, and the necessary decisions for the objective and tasks of criminal proceedings, taking into account the specifics of criminal offenses

Committed by documenting business transactions, as well as analyzed the content of individual elements of the subject of proof of this category of criminal offenses.

Key words: object, details, evidence, crimes.

УДК 343.98

Р. С. КОЗЬЯКОВ

Роман Сергійович Козьяков, начальник Бориспільського МВ ГУМВС України в Київській області

БИОМЕТРИЧНІ МЕТОДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ БЕЗВІСНО ЗНИКЛИХ ОСІБ

Питання забезпечення ефективності і результативності розшуку безвісно відсутніх осіб постійно перебуває в полі зору держави і суспільства. Відомо, що певна частина громадян, які зникли за нез'ясованих обставин, стає жертвами злочинів у результаті вчинення стосовно них кримінальних правопорушень, зокрема вбивства, викрадення, незаконного позбавлення волі. Не менш важливим є розшук таких осіб в аспекті вирішення звернень громадян щодо встановлення місця знаходження рідних чи близьких людей, з котрими за різних причин утрачені родинні зв'язки; відновлення соціального статусу, цивільних та інших гарантованих державою прав осіб, які за віком або через травму чи захворювання втратили пам'ять, дезорієнтовані тощо.

Варто вказати на той факт, що в Україні кількість нерозшуканих громадян, які безвісно зникли, і кількість невпізнаних трупів невідомих осіб, що перебувають на обліках органів внутрішніх справ, збігаються з дивною точністю. Наприклад, на початок 2015 р. перебувало на обліку 12017 безвісно зниклих осіб і 12 128 справ щодо встановлення особи громадян по невпізнаних трупах¹. Але при встановленні місцезнаходження безвісно відсутніх осіб у слідчій та оперативно-розшуковій практиці широко застосовується лише метод «словесного портрету», що не забезпечує всіх можливостей використання даних про зовнішній вигляд людини для її розшуку. Сьогодні ж стрімкий розвиток науково-технічного прогресу зумовлює необхідність у дослідженні все нових об'єктів, що відображають зовнішні дані особи, забезпечує можливість їхньої безпосередньої ідентифікації в процесі правоохоронної діяльності з протидії злочинності, а тому коло ідентифікаційних дій має розширюватися.

Окремі аспекти криміналістичного дослідження зовнішності з метою ідентифікації особи висвітлено у працях, авторами яких є: Ф. Апшай, Н. Ахтирська, В. Бахін, Р. Белкін, П. Біленчук, І. Борисенко, І. Винниченко, В. Гарбар, М. Герасимов, В. Гончаренко, Ю. Дубягін, О. Дубягіна, В. Житніков, В. Захаров, О. Зінін, В. Колдін, В. Колмаков, І. Крилов, П. Кузнецов, В. Кузьмічов, В. Лукашевич, Г. Мамедов, І. Мартиненко, С. Моїсєєв, В. Образцов, М. Салтєвський, З. Самошина, В. Снетков, О. Сокиринська, М. Терзієв, А. Топорков, А. Ухаль, П. Цветков, М. Чернець, В. Шепітько, М. Яблоков та ін. Водночас питання ідентифікації безвісно зниклої людини за зовнішніми ознаками, із застосування сучасних методів і технологій залишається не до кінця розкритим, що й зумовлює актуальність даного дослідження.

У даній статті з метою перспективного застосування в розшуковій діяльності правоохоронних органів розглянуті сучасні біометричні методи ідентифікації особи, які побудовані на окремих біометричних характеристиках людини.

Методологічну основу розшукової діяльності створює ідентифікація особи². На досудовому слідстві також найчастіше використовується метод криміналістичної ідентифікації (ототожнення) живих осіб і трупів. Серед розмаїття його форм виділяють ототожнення за слідами пальців рук, ніг, ДНК-зразками, зовнішністю. За статистикою саме останньому виду належить визначальна роль у встановленні вище вказаних об'єктів³. Відтак, у сучасній криміналістиці є актуальною задача ідентифікації особистості за зовнішністю людини – фотопортретом або словесним описом, складеним потерпілим, свідком. Разом із тим, в умовах розвитку інформаційних технологій створюються комп'ютерні системи глобального спостереження, в яких головна роль належить питанням ідентифікації та персоніфікації. Останнім часом значного поширення в діяльності правоохоронних органів набули інформаційно-пошукові системи біометричної ідентифікації особистості по зображенню обличчя за оперативними даними від камер, розмішених у громадських місцях, за словесним описом, або портретом, складеним за допомогою фоторобота.

Сучасні системи криміналістичного обліку, наприклад, такі як автоматизована дактилоскопічна інформаційна система⁴ (зокрема, АДІС «Папілон») та Інтегрована інформаційно-пошукова система органів внутрішніх справ України⁵, які містять у своєму складі модулі, що забезпечують внесення інформації про зовнішність людини як у формі словесного портрета, так і фотографії. Однак можливість автоматизованого пошуку за фотопортретом у цих системах не реалізована, а створення словесного портрета на практиці викликає певні складнощі⁶.

Крім указаного, існує велика кількість методів сучасної біометрії – технології ідентифікації особи, яка використовує фізіологічні параметри суб'єкта (код ДНК, відбитки пальців, райдужну оболонку ока, зображення обличчя, тембр голосу тощо). Біометричні технології активно використовуються в багатьох галузях, зокрема, пов'язаних із захистом доступу до конфіденційної інформації, до матеріальних цінностей, при перетині державного кордону. Сьогодні інтерес суспільства до цієї проблематики збільшується через універсальність рішень, які ґрунтуються на біометрії. У багатьох державах вводяться чи вже введені в обіг паспорти з біометричними даними.

В Україні у 2012 р. запроваджено Єдиний державний демографічний реєстр. Це електронна інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для зберігання, захисту, обробки, використання і поширення визначеної цим Законом інформації про особу та про документи, що оформлюються із застосуванням засобів цього реєстру⁷. Його основу створюють біометричні дані – сукупність даних про особу, зібраних на основі фіксації її характеристик, що мають достатню стабільність та істотно відрізняються від аналогічних параметрів інших осіб (основні біометричні дані, параметри – відцифрований підпис особи, відцифрований образ обличчя особи, додаткові біометричні дані, параметри – відцифровані відбитки пальців рук).

У науковій літературі з точки зору поширеності біометричних методик виділяють «три великі біометрики»: ідентифікація за відбитками пальців, за геометрією обличчя та за райдужною оболонкою ока⁸. Сьогодні системи ідентифікації за відбитками пальців охоплюють більше половини ринку біометричних технологій, системи на основі технології розпізнавання за геометрією обличчя – 13–18 %, а системи на основі ідентифікації за райдужною оболонкою ока – 6–9 %⁹.

Дактилоскопічний метод базується на унікальності та незмінності протягом життя відбитків пальців людини, що доведено криміналістичною наукою та підтверджено експертною практикою. На відбитку пальця знаходяться мінущі – унікальні для кожного узору точки зміни структури папілярних ліній – їх закінчення, роздвоєння, розрив, тощо. Система визначає для кожної мінущі її координати і орієнтацію папілярних ліній у цій точці. Еталонний відбиток містить приблизно 70 мінущі. Підкреслюючи практичну значимість дактилоскопічного методу, В. В. Бірюков указує на успішно функціонуючі в Україні автоматизовані дактилоскопічні системи «Дакта – 2000» «Сонда» і «Папілон». Державні бази даних зберігають дактилоскопічну інформацію про мільйони осіб за десятипальцевою схемою та успішно перевіряють сліди пальців з місць нерозкритих злочинів по масиву дактилокарт¹⁰.

Біометричний метод ідентифікації за формою обличчя (автоматичний face-контроль) полягає в тому, що за допомогою відеокамери будується 2D або 3D образ обличчя, при цьому виявляються контури брів, очей, носа, губ, підборіддя, вух та ін. Потім між ними обчислюється відстань і будується множина варіантів у залежності від повороту обличчя, нахилу, зміни міміки. Достовірність такого порівняння оцінюється у 86–93 %. Для сканування потрібна камера високої роздільної здатності, щоб відстань між центрами зіниць була еквівалентна 200 пікселям, і відповідне освітлення і певна відстань до обличчя¹¹.

Основним завданням системи комп'ютерного розпізнавання обличчя є автоматичне віднесення досліджуваного об'єкта (зображення обличчя), заданого сукупністю спостережень, до одного із взаємовиключних класів (людей), або формування висновку про те, що об'єкт не належить до жодного із відомих класів. Такі системи, як правило, складаються із двох основних частин: виявлення і, власне, розпізнавання обличчя. Метою процедури виявлення є знаходження координат усіх обличчя, присутніх на зображенні та максимальне відкидання фонових ділянок для зменшення об'єму оброблюваної інформації для процедури ідентифікації¹².

У практиці використовується кілька методів розпізнавання обличчя, що аналізують зображення в градаціях сірого для виявлення унікальних характеристик особи, аналіз розпізнавальних рис (використовується більш всього метод розпізнавання, адаптований до зміни міміки), аналіз на основі нейронних мереж (порівняння за «особливими точками»), метод застосовують для ідентифікації обличчя у важких умовах) й автоматична обробка зображення обличчя (визначення відстаней і співвідношення відстаней між особливостями обличчя людини, що легко визначаються), яку можна ефективно використати в слабо освітлених приміщеннях¹³.

В Україні запропонований і розроблений офтальмогеометричний спосіб ідентифікації людини за антропометричними точками з області очей, сутність якого полягає в визначенні за спеціальною процедурою характеристичних точок обличчя тільки з області очей, який відрізняється від вже існуючих можливістю використання меншої кількості характеристичних ознак для розпізнавання людини без втрати якості розпізнавання¹⁴.

Наразі існує велика кількість обладнання та приладів, в яких використовуються методи розпізнавання обличчя, таких як: ідентифікація особи, контроль посвідчень особи, застосування інтерфейсу «людина-комп'ютер», тощо. Головними труднощами при розпізнаванні обличчя є значна кількість змін: різне освітлення, вираз обличчя, поворот голови, вікові зміни та ін. Тому проблема автоматизованої ідентифікації особистості людини по зображенню обличчя повністю не вирішена до сьогодні¹⁵.

Биометричний метод ідентифікації за термограмою обличчя базується на неповторності розподілу на обличчі кровоносних судин, які виділяють тепло. Для сканування необхідна термочутлива камера інфрачервоного діапазону. Система може працювати в цілковитій темряві, на результати розпізнавання не впливають переохолодження обличчя або його перегрів, природне старіння шкіри, пластичні операції, грим, накладні елементи¹⁶.

Биометричний метод ідентифікації за сітківкою ока базується на унікальності малюнку судин очного дна. При скануванні всередину ока направляється пучок світла (іноді інфрачервоного), а обличчя повинно бути розташоване з високою точністю відносно сканера, що можна визнати незручністю методу. Недоліком методу є негативний вплив деяких захворювань ока (катаракти або глаукоми) на розпізнавання особи. Також поширена небезпідставна думка, що регулярне підсвічування ока шкодить здоров'ю. Биометричний метод ідентифікації за райдужною оболонкою ока побудований на унікальній та неповторній характеристиці її малюнка. Сканування відбувається шляхом фотографування обличчя та виділення на ньому райдужної оболонки, зображення якої перетворюється на цифровий код¹⁷. Для цього потрібна камера високої роздільної здатності, але фото може бути зроблено непомітно для особи. Деякі захворювання викликають появу пігментних плям або зміну кольору райдужної оболонки, тому для верифікації використовують чорно-біле зображення. Негативно впливають на ідентифікацію незначні травми ока, безсоння, великі фізичні навантаження. За даними фірм-виробників, похибка помилкового допуску особи в таких системах досягає 0,0001 %¹⁸.

Биометричний метод ідентифікації за характеристиками долоні пов'язаний з тим, що робиться тривимірний відбиток кисті руки (геометрія кисті, об'єм пальців, нерівності долоні, розміщення складок шкіри, тощо). Другий метод базується на знятті термограми розташування судин на зовнішній стороні долоні. Такий малюнок характеризується неповторністю та стабільністю протягом усього життя, невеликі порізи або забруднення не є перешкодою для порівняння. Останній з цих методів безконтактний та досить надійний і перспективний¹⁹.

Надзвичайно швидко нині розвиваються технології голосової біометрії. Наприклад, світовий обсяг сегмента голосової верифікації зріс з 31,6 млн доларів США у 2004 р. до 533 млн доларів у 2011 році. Це пояснюється тією обставиною, що голосова верифікація за своєю природою на порядок надійніша. Верифікація по голосу припускає, що користувач вимовляє пароль вголос, а спеціальні алгоритми аналізують аналоговий сигнал і виділяють з нього ключові параметри, які унікально ідентифікують даний конкретний голос та дану фразу-пароль. Сьогодні розробляється офіційний стандарт для розпізнавання голосу через Інтернет – VoiceXML до якого будуть включені специфікації для голосової верифікації²⁰.

До загальних ознак голосу можна віднести тембральне забарвлення, наявність патології у вигляді певних захворювань горла, носа, дихальних шляхів тощо. Сюди ж потрібно віднести дзвінкість і силу голосу, його мелодіку та висоту тощо. З метою подальшої ідентифікації створюється база даних, в якій описуються і шифруються характеристики усного мовлення особи в різних умовах (розмова, розповідь, читання, переказ та ін.). На цьому етапі встановлюються особливості усного мовлення людини, особливості її промовляння, повнота словникового запасу, користування ним, уміння формулювати свої думки, будувати речення тощо, виділення патології промовляння (заїкання, гунявість, незв'язність мовлення тощо). Також встановлюються загальні й окремі ознаки усного мовлення, які проявляються на граматичному, лексичному, синтаксичному та стилістичному рівнях. Використання бази даних створює умови для подальшої ідентифікації особи та виділення її з групи подібних голосів і усного мовлення²¹.

¹ Розділ 2. Відомості про результати роботи органів внутрішніх справ по розшуку безвісно зниклих громадян / Звітність про результати розшуку громадян, які переходять від органів влади, безвісно зниклих та встановлення особи громадян за невідомими трупамі за 6 місяців 2015 року. Форма № 3 (місячна). Затверджено наказом МВС України від 24.05.2013 № 501 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/index>

² Чечетин А. Е. Теория розыскной работы / Теория оперативно-розыскной деятельности : учебник / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинського, Г. К. Синилова. – М., 2006. – С. 508.

³ Шепітько В. Ю. Ідентифікація людини за ознаками зовнішності : наук.-практ. посіб. / В. Ю. Шепітько, І. В. Борисенко, С. О. Когут, О. М. Могильніков; Акад. прав. наук України, Ін-т вивч. пробл. злочинності. – Х. : Гриф, 2003. – 112 с.

⁴ Про затвердження Інструкції про порядок формування, ведення та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах внутрішніх справ та органах (установах) кримінально-виконавчої системи України : наказ МВС України, Департаменту виконання покарань від 23.08.2002 № 823/188 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 37. – Ст. 1762.

⁵ Про затвердження Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 12.10.2009 № 436 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 101. – Ст. 3569.

- ⁶ Вахета О. В. Аналіз методів автоматизованої обробки зображень відбитків пальців / О. В. Вахета, В. М. Струков // Право і безпека. – 2005. – № 3. – С. 167–169.
- ⁷ Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус : Закон України від 20.11.2012 № 5492-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 93. – Ст. 3771.
- ⁸ Захаров В. П. Тенденції використання біометричних технологій, що не входять до «трьох великих біометрик», у діяльності правоохоронних органів / В. П. Захаров, О. І. Зачек // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2014. – Вип. 2. – С. 257–263.
- ⁹ Мороз А. О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем / А. О. Мороз // Математичні машини і системи / Інститут проблем математичних машин і систем НАН України. – 2011. – № 1. – С. 39–45.
- ¹⁰ Бірюков В. В. Теоретичні основи інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів : монографія / В. В. Бірюков ; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ : ЛДУВС, 2009. – С. 264–265.
- ¹¹ Чередниченко В. Б. Біометричні методи у системах захисту інформації / В. Б. Чередниченко, К. Е. Чередниченко // Системи обробки інформації. – 2012. – Вип. 4 (102). – Т. 1. – С. 145–148.
- ¹² Дикий О. І. Сучасні методи ідентифікації особистості по зображенню обличчя / О. І. Дикий, О. В. Мазурець // Збірник наукових праць за матеріалами шостої міжнародної науково-технічної конференції «Актуальні проблеми комп'ютерних технологій 2012». – Хмельницький, 2012. – С. 98–106.
- ¹³ Захаров В. П. Можливості застосування біометричного методу ідентифікації за геометрією обличчя в системах відеоспостереження правоохоронних органів / В. П. Захаров, О. І. Зачек // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2014. – № 1. – С. 108–110.
- ¹⁴ Дорогий Я. Ю. Інформаційна технологія біометричної ідентифікації людини за зображенням обличчя : автореф. дис. ... канд. техн. наук. 05.13.06 – інформаційні технології / Я. Ю. Дорогий ; Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут». – К., 2013. – 16 с.
- ¹⁵ Крак Ю. В. Комп'ютерна габітоскопія / Ю. В. Крак, О. В. Бармак // Штучний інтелект. – 2006. – № 1. – С. 39–46.
- ¹⁶ Лисенко А. М. Застосування біометричних систем для ідентифікації особи / А. М. Лисенко, О. С. Мельник // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Юридичні науки». – 2004. – № 60–62. – С. 87–91.
- ¹⁷ Ісаєва Ю. Деякі питання використання біометричного аналізу райдужної оболонки ока / Ю. Ісаєва // Актуальні питання державотворення в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 30 березня 2012 року) / Редкол.: д.ю.н. І. С. Гриценко (голова), проф. П. С. Берзін (заст. голови), к.ю.н. І. С. Сахарук (відп. ред.) – К.: Прінт-Сервіс, 2014. – С. 443–444.
- ¹⁸ Захаров В. П. Використання біометричних технологій правоохоронними органами у XXI столітті : наук.-практ. посіб. / В. П. Захаров, В. І. Рудешко ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л. : ЛьвДУВС, 2009. – 439 с.
- ¹⁹ Мороз А. О. Вказана праця.
- ²⁰ Осипенко І. П. Інноваційні засоби ідентифікації людини / І. П. Осипенко // Ukraine – EU. Modern technology, business and law. In 2 parts. Part 2. Modern engineering. Sustainable development. Innovations in social work: philosophy, psychology, sociology. Current problems of legal science and practice: collection of international scientific papers, (Kosice, Slovakia, March 30 – April 2, 2015). – Chernihiv: CNUT, 2015. – С. 307–310.
- ²¹ Коломицев В. В. Перспективи створення криміналістичних автоматизованих інформаційно-пошукових систем за голосом та усним мовленням людини / В. В. Коломицев // Актуальні питання судової експертизи та криміналістики: Збірник матеріалів засідання «круглого столу», присвяченого 85-річчю створення Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса (11–12 листопада 2008 р.). – Х., 2008. – С. 217–221.

Резюме

Козьяков Р. С. Біометричні методи ідентифікації безвісно зниклих осіб.

У статті актуалізовано потребу в розвитку криміналістичних засобів інформаційного забезпечення розшуку безвісно зниклих громадян. З метою перспективного застосування в розшуковій діяльності правоохоронних органів розглянуті сучасні біометричні методи ідентифікації особи, які побудовані на окремих біометричних характеристиках людини: ДНК, відбитки пальців; форма та геометрія обличчя; сітківка ока; райдужна оболонка ока; геометрія долоні, кисті руки або пальця; термографія особи, термографія руки; малюнок вен на долоні або пальці руки; голос, психофізіологічний стан.

Ключові слова: безвісно зниклі особи, розшук, ідентифікація, криміналістика, біометричні методи.

Резюме

Козьяков Р. С. Биометрические методы идентификации безвестно исчезнувших лиц.

В статье актуализирована потребность в развитии криминалистических средств информационного обеспечения розыска безвестно исчезнувших лиц. С целью перспективного применения в розыскной деятельности правоохранительных органов рассмотрены современные биометрические методы идентификации личности, которые построены на отдельных биометрических характеристиках человека: ДНК, отпечатки пальцев; форма и геометрия лица; сетчатка и радужная оболочка глаза; геометрия ладони, кисти руки или пальца; термография лица, термография руки; рисунок вен на ладони или пальце руки; голос, психофизиологическое состояние.

Ключевые слова: безвестно исчезнувшие лица, поиск, идентификация, криминалистика, биометрические методы.

Summary

Koziakov R. Biometric identification methods untraceable missing persons.

The article actualized the need to develop information support forensic investigation of disappeared persons is unknown. With a view to long-term use in the investigation of law enforcement agencies. The modern methods of biometric identification. Which is based on individual biometric characteristics of a person: DNA fingerprints; the shape and geometry of the faces; retina and iris; the

geometry of the palm of the hand or finger; Thermography person Thermography hand; vein pattern in the palm of your hand or finger; voice, psychophysiological state.

Key words: untraceable missing persons, search, identification, forensics, biometrics.

УДК 343.43

О. С. НАУМОВА

*Ольга Сергіївна Наумова, здобувач Київського
університету права НАН України*

ГАРМОНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВОЛІ ОСОБИ З МІЖНАРОДНИМИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ УКРАЇНИ

Право на свободу, складовою якого є воля людини, належить до невід'ємних прав, що гарантуються та охороняються державою. При цьому, це право визнано одним із основоположних у багатьох міжнародних актах. Разом з тим, на сьогодні світовим співтовариством прийнято низку декларацій, конвенцій та протоколів, спрямованих на уніфіковане розуміння різними державами змісту права на волю людини, засоби його охорони, що складають собою стандарти забезпечення та реалізації цього права незалежно від юрисдикції держав, окремих спірних територій.

Забезпечують кримінально-правову охорону волі особи у нормах Особливої частини КК України окремі статті Розділу III «Злочини проти волі, честі та гідності особи». Зокрема до них належать: ст. 146 КК України (незаконне позбавлення волі або викрадення людини); ст. 147 (захоплення заручників); ст. 148 (підміна дитини); ст. 149 (торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини); ст. 150-1 (використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом); ст. 151 (незаконне поміщення в психіатричний заклад). На нашу думку, ці статті Особливої частини КК України утворюють систему кримінально-правової охорони волі особи, оскільки в них проведена законодавча диференціація кримінальної відповідальності за різновидами кримінально-караних посягань на волю людини.

Водночас кримінально-правова охорона волі особи здійснюється і на міжнародному рівні шляхом закріплення в різноманітних міжнародних актах (конвенціях, протоколах тощо) вимог до криміналізації у національних правових системах тих чи інших суспільно небезпечних діянь. Згідно ч. 5 ст. 3 КК України закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Таким чином, можемо констатувати, що у статтях Особливої частини КК України, що утворюють систему кримінально-правової охорони волі, мають бути враховані міжнародно-правові вимоги, що містяться в міжнародних договорах, ратифікованих Верховною Радою України.

Питання гармонізації законодавства України про кримінальну відповідальність в частині кримінально-правової охорони волі особи із міжнародними договорами були предметом дослідження багатьох науковців. Серед них можна виділити наукові праці Ю. В. Бауліна, О. М. Броневицької, О. О. Володіної, Н. О. Гуторової, В. О. Навроцького, В. Я. Тація, В. П. Тихого, А. С. Політової та інших. Проте ратифіковані за останні кілька років міжнародні договори, в яких містяться вимоги до криміналізації окремих посягань на волю людини, не були предметом окремих наукових досліджень.

У зв'язку із наведеним, метою цієї наукової статті є встановлення положень міжнародних зобов'язань держави Україна у сфері криміналізації окремих суспільно небезпечних діянь, що посягають на волю особи, та відповідності національної системи кримінально-правової охорони волі особи таким міжнародним зобов'язанням.

Перш за все слід зазначити, що гармонізація законодавства України про кримінальну відповідальність в частині кримінально-правової охорони волі особи із міжнародним договорами є одним із першочергових завдань на сьогодні, що знайшло своє втілення в законодавчих актах. Так, зокрема, в різних аспектах такі завдання визначені в статтях Розділу III «Юстиція, Свобода та Безпека» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 червня 2014 р. (ратифікована Верховною Радою України 16 вересня 2014 р.)¹. У науці кримінального права це питання також визначене як один із найпріоритетніших напрямів розвитку. Зокрема, Є. Фесенко визначає дослідження міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, з метою імплементації норм цих актів у КК України як один із обов'язкових напрямів наукових досліджень². Крім цього, науковці В. Тацій, В. Борисов та В. Тютюгін наголошують, що «одним із ключових напрямів розвитку кримінального права є розробка теорії гармонізації національного кримінального права із кримінальним правом країн Європи та теорії імплементації норм про кримінальну відповідальність, що містяться в чинних для України міжнародних договорах»³.

Основними міжнародно-правовими актами, що ратифіковані Верховною Радою України та визначають загальноєвропейські та світові стандарти у сфері охорони волі особи, в тому числі і кримінально-правовими